

dr. sc. Vjenceslav Herout
Petra Preradovića 65.
43500 Daruvar
vjenceslav.herout@gmail.com

Primljeno/Received: 1.4.2018.
Prihvaćeno/Accepted: 21.5.2018.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

UDK 908(497.5)Ljudevit Selo)

LJUDEVITINO SELO – SELO KOJE JE NASTAJALO U MUKAMA

Sažetak: Nastanak svakog sela trebalo bi smatrati njegovim rođendanom i slaviti ga. U svakom selu su se mijenjale generacije, svima je ono priraslo srcu bez obzira na izgled, svima je u uspomenama ostalo ono najljepše. Za razliku od stanovnika mnogih sela koji ne znaju vrijeme nastanka svoga sela, u slučaju Luisendorfa (Ljudevitinog Sela, Lipovca) nije tako. Njegov nastanak uspoređen je s porođajnim mukama, ali je to blaga poredba. Dok su porođajne muke mjere u satima, rađanje Luisendorfa, kao sela slobodnih obitelji, trajalo je više od tri desetljeća. Luisendorf su nakon ukinuća kmetstva osnovali najsiromašniji češki doseljenici, oni koji nisu imali dovoljno novca da kupe parobrodsku kartu u „obećanu zemlju,“ u Ameriku. Umjesto toga državne vlasti Habsburške Monarhije, u čijem su sastavu bile i hrvatske i češke zemlje, usmjeravale su migraciju prema „ugarskim zemljama,“ gdje je zbog osmanske vlasti do konca 17. stoljeća ostalo dosta zemlje, ali ju je trebalo najprije kultivirati i staviti u funkciju ratarske proizvodnje. Na širem daruvarskom prostoru postojalo je još uvijek sredinom 19. stoljeća vlastelinstvo plemićke porodice Jankovića. Iako je 1848. godine bilo ukinuto kmetstvo, Jankovići su zadržali dio površina vlastelinstva, ali je trebalo naći najamne radnike koji bi tu zemlju obrađivali. Njih je Julije Janković nalazio među doseljenim bezemljašima. Oni su mogli osnovati i naselje, i iznajmiti dio obrađivih i neobrađivih površina. Ipak su sklopljeni najamni ugovori štitali uglavnom prava najmodavca. Rezultat takvog ophođenja bio je takav, da su već nakon nekoliko godina skoro sve obitelji koje su ga osnovale, napustile Luisendorf. Rađanje Luisendorfa bilo je dugotrajno i bolno, trajalo je više od tri desetljeća.

Ključne riječi: Luisendorf (Ljudevit Selo), kolonisti, najamni odnosi, Julije i Ljudevita Janković, svakodnevni život.

Uvod

Problem migracija star je kao i ljudska povijest, a uzroci su bili slični: glad, bolesti, ratovi, vjerski razlozi, potraga za boljim uvjetima života, smišljena preseljenja (kolonizacija) radi nekih ekonomskih ili političkih razloga. Nema nijednog naroda u svijetu koji se u svojoj povijesti nije susretao s pitanjem migracija. Uglavnom su to tragični događaji, iako ne treba zaboraviti da su negdje imigranti u nekim segmentima doprinijeli napretku gospodarstva. Stoga je i pitanje migracije veoma slojevito, svako od njih bi se trebalo razmatrati zasebno.

Pitanje migracija u češkoj povijesti seže duboko u povijest, ali se o njoj počelo podrobnije pisati tek polovinom 19. stoljeća i to traje do danas. Migracije iz Češke bile su usmjerene u različite dijelove svijeta, pa time i prema hrvatskim prostorima. Neki hrvatski povjesničari prvim češkim doseljenikom u Hrvatsku smatraju Svetog Duha, prvog biskupa Zagrebačke biskupije, osnovane 1094.⁴⁷¹ Neovisno o vjerodostojnosti ovog podatka, točno je da je prva velika struja češke emigracije imala vjerske razloge i trajala je od 16. do 18. stoljeća. Kasnije emigracije, one od 19. stoljeća, imale su političke, gospodarske i društvene razloge. U tom razdoblju također treba razlikovati grupna i pojedinačna iseljavanja, jesu li bila u prvoj ili drugoj polovini 19. stoljeća i kamo su smjerala. Česi su se u Hrvatskoj useljavali u veće hrvatske gradove, zatim na područja Vojne krajine i dijelove civilne Slavonije. Do sada je bilo više pokušaja da se taj proces prikaže objedinjeno, ali to nije jednostavno. Dospeljeni Česi dolazili su iz raznih prostora današnje Češke. Do danas nije napravljen cjelovit popis naziva naselja iz kojih su dolazile pojedine obitelji. Sve su te obitelji sa sobom donijele običaje svoga kraja pa ih i danas njeguju, iako neki postupno umiru. Stoga je početkom 20-tih godina 20. stoljeća bilo više neuspjelih pokušaja kojima bi se doseljene Čehi na hrvatskom prostoru objedinilo oko nekog zajedničko običaja. Uspjelo je tek okupljanjem oko žetvenih svečanosti (1925.) jer su žetveni poslovi bili zajednički, ali sama manifestacija je režirana, izvođena po ovdje napisanom scenariju.

Danas je prevagnulo mišljenje kod dijela javnosti da se u Hrvatsku doselila samo češka sirotinja, što je samo djelomično točno, jer su se doseljavali i imućniji seljaci i obrtnici. Veći broj Čeha dolazio je s potrebnim novčanim sredstvima i tu su kupovali od starosjedilaca seljačka imanja. Jeftina zemlja je uz siromaštvo bila drugi motiv doseljavanja. Česi i Hrvati živjeli su tada u zajedničkoj državi pa je to bila unutrašnja migracija, ponekad i kolonizacija nekih prostora s ciljem unapređenja ratarstva u ekonomski zaostalim sredinama. Nastanak Luisendorfa (Ljudevit Selo) razlikuje se od nastanka sela na širem daruvarskom prostoru. Ono spada u novonastala sela, dok su ostala osnovana u prethodnim stoljećima. Ljudevit Selo su osnovali doseljenici iz Češke i po tome je slično Ivanovom Selu, ali su ona nastala u drugačijim okolnostima. Ivanovo Selo je osnovano 1826. godine na području Vojne krajine, a Ljudevit Selo 1855. na prostoru civilne Slavonije.

⁴⁷¹ Marijan, LIPOVAC, *Biskup Duh*, Hrvatsko-češko društvo, Zagreb, 2006.

Područje Luisendorfa prije osnivanje sela

Današnje Ljudevit Selo nalazi se u daruvarskom području, oko tri kilometara od Daruvara. Ova područja imaju bogatu prošlost, o čemu svjedoče mnogi nalazi od prapovijesti, preko starog vijeka i srednjovjekovlja do novog doba. O toj prošlosti svjedoče mnogi materijalni ostaci koji su iskopani još u prošlom stoljeću. Mnogi od njih su bili slučajni, pošto detaljna istraživanja na tom području nije nitko obavljao. Istina je da takve iskopine nisu nađene na prostoru današnjeg sela, pošto je to djelomično močvarno područje, ali više iskopina bilo je na brdovitom prostoru oko sela s obje strane rijeke Toplice.

Prostor oko današnjeg sela imao je sve uvjete za ratarsku proizvodnju: ugodnu klimu, dovoljno vode, dobru zemlju za ratarstvo, osnovne pretpostavke da je tu kroz cijelu ljudsku prošlost radila ljudska ruka. O tome svjedoče nedavna ispitivanja na terenu koja su provedena u dužini od oko 35 kilometara, na potezu na kojem se planira izgradnja ceste. Ispitivan je samo jedan uži pojas kojim bi prolazila buduća cesta koja bi vodila od Končanice, pored Ljudevit Sela i zapadnim daruvarskim prostorom u pravcu prema Lipiku. Potvrđeno je da to područje do danas skriva mnoge ostatke iz prapovijesti, starog i srednjeg vijeka. Najviše ih je nađeno na blagim brdovitim dijelovima ovog prostora. Više takvih nalaza pronađeno je kod Ljudevitinog Sela i Gornjih Sređana.⁴⁷²

Od 40 nalazišta 33 ih potiču iz srednjeg vijeka. Ostali su iz neolitika i eneolitika (8), brončanog doba (6), antike (5), a najmanje iz željeznog doba (2). Na nekim nalazištima su pronađeni ostaci koji potječu iz raznih razdoblja. Iz razdoblja neolitika/eneolitika ima najviše keramičkih ostataka što navodi na pretpostavku da su se tu nekad nalazila naselja koja su bila blizu manjih rječica ili potoka. Stručnjaci pretpostavljaju da svi ostaci na području Toplica-Ljudevitino Selo spadaju u eneolitsko-lasinjsku kulturu, dok bi se nalazi kod Končanice mogli smjestiti u brončano doba. Na potezu oko Toplice-Ljudevit Selo mogu se naći keramički nalazi, što ukazuje na činjenicu da su i Kelti ovdje ostavili svoj trag.⁴⁷³

Tijekom istraživanja na planiranoj trasi za buduću cestu u bližoj okolini Ljudevitinog Sela zabilježena su sljedeća nalazišta: Ljudevit Selo-Duga grana (neolitik i brončano doba), Ljudevit Selo-Branjevina (srednji vijek), Ljudevit Selo-Naramčićev brijeg (srednji vijek), Ljudevit Selo (neolitik, željezno doba, antika, srednji vijek).⁴⁷⁴

Tragova ostataka srednjovjekovlja nalazimo na cijelom širem daruvarskom prostoru. To ukazuje na intenzivan život u tom razdoblju, a koji je bio prekinut dolaskom Osmanlija u pr-

⁴⁷² Marko, DIZDAR, Daria, LOŽNJAK KOŽNJAK, *Terenski pregled trase ceste Daruvar-Lipik, Ann. Inst. arhael.* VI/2010., Zagreb, 2011, 103-108.

⁴⁷³ Miroslav, JILEK, Tajna Podborja, *Vrela*, br. 6-7, 199., 6-7.

⁴⁷⁴ DIZDAR, LOŽNJA KOŽNJAK, *Terenski pregled...*, n. dj., 105.

voj polovini 16. stoljeća i koji su se ovdje zadržali skoro stoljeće i pol. Ova su područja postala granična područja prema područjima Hrvatske s desne strane Ilove gdje su Habsburgovci organizirali obranu (Vojna granica) pred osvajačkim osmanskim pohodima. Svi srednjovjekovni materijalni spomenici bili su uništeni, dio stanovništva je stradao, a preostali su se povukli u unutrašnjost na sigurnija mjesta u Ugarskoj, Austriji i Češkoj (Moravska).⁴⁷⁵

NASTANAK LUISENDORFA

Prvi veći val doseljenika čeških ratarskih obitelji u zapadnu Slavoniju i susjednu Vojnu granicu dogodio se još 20-tih godina 19. stoljeća. Tada je nastalo Ivanovo Selo,⁴⁷⁶ najstarije češko selo u Hrvatskoj, osnovano 1826. godine. Iste godine doselio se veći broj čeških obitelji u već postojeća sela u Končanici⁴⁷⁷ i nekoliko porodica u Velike Zdence. Značajna masovna iseljavanje iz Češke bila su nakon 1850. godine i bila su usmjerena u prekoceanske zemlje, čime je započet nepovratni odlazak naraštaja sposobnog za obavljanje vojne službe, ali i gubitak jeftine radne snage.⁴⁷⁸

Iseljništvo u prekomorske zemlje poticali su i mnogi agenti brodarskih firmi, inserti u novinama u kojim se pozivalo na iseljavanje te agitacije preko plakata i pisama iseljenih obitelji svojim rodbinama u matičnim zemljama.⁴⁷⁹ Državni uredi jedno vrijeme nisu branili ovakvu emigraciju, ali od 1852. godine, pod utjecajem politike Bachova apsolutizma, državni organi su se počeli više baviti iseljeništvom u prekomorske zemlje. Mnogima, koji su krenuli u neku prekomorsku zemlju, plan se nije ostvario jer su bili vraćeni iz Bremena ili Hamburga radi nedostatka novca za nastavak puta preko mora. Za takve povratnike više nije bilo mjesta u njihovim selima i postali su problem tamošnjim uredima. Takve i slične probleme željelo se riješiti kolonizacijom. Vladina državna tijela počela su od 1852. godine razmatrati problem kako zaustaviti veliki odljev prekomorskog iseljavanja.

⁴⁷⁵ O starijoj daruvarskoj prošlosti uz lokalne povjesničare značajne radove su napisali: Julije, KEMPF, O grofovskoj porodici Jankovića daruvarskih, *Vjesnik državnog arhiva u Zagrebu*, 1929., sv. IV., Zagreb, 1930.; Gjuro, SZABO, Iz prošlosti Daruvara i okolice, *Narodna starina XI.*, Zagreb, 1934.

⁴⁷⁶ Ivanovo Selo bilo je osnovano 1826. godine. Vidi: Vjenceslav, HEROUT, Nastanak Ivanovog Sela, *Ivanovo Selo - prošlost posuta trnjem i suzama*, Rimokatolički ured Ivanovo Selo, Ivanovo Selo, 1996., 19-62.

⁴⁷⁷ Veći broj porodica selio se nakon 1826. godine i u Končanicu. Vidi: Vjenceslav, HEROUT, Pristěhovaní Čechů. In. *Brestovac i Končanica* (V. Herout-M. Kuzle-J. Matušek-A.Orct), Jednota, Daruvar, 37-62.

⁴⁷⁸ František, KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutizmu*, sešit 15, Rozpravy Československé akademie věd, Praha, 1964., 9-10.

⁴⁷⁹ KUTNAR, n. dj., 22

Od tada se počela razmatrati mogućnost kolonizacije na području Ugarske. Započela je i evidencija o iseljeništvu i vodili su se brožčani podaci o broju iseljenika. Za legalno iseljavanje tražila se iseljenička dozvola i davala iseljenicima mogućnost dobivanja državljanstva u novoj domovini, uz mogućnost dobivanja privremene putovnice. U agitaciju protiv odlaska u prekomorske zemlje uključile su se također 1853. godine *Pražské novine*, u kojima su objavljivana pisma onih koji su nijekali priče o blagostanju u Americi i bili protiv onih koji su nezadovoljnike i siromašne pozivali na iseljavanje.⁴⁸⁰

Od 1852 godine češki državni uredi sve su više prihvaćali mišljenje da su prekomorska iseljavanja gospodarski gubitak i počeli su razmišljati o mogućnosti kolonizacije na područje Ugarske gdje bi se naselio višak nezaposlenih što bi bilo i od državne koristi. Postojalo je samo pitanje gdje bi se to i kako ostvarilo. Oni u nižim državnim uredima počeli su zastupati određene stavove, otvoreno su nastupali protiv agitacije u prekomorske zemlje jer se mislilo da bi nekontrolirana agitacija mogla izazvati unutrašnje nemire. Protiv takvog iseljavanja su se uključili i policijski uredi, propovjednici u crkvi te škole. Svi oni su ukazivali da ni u Americi nije nikakav socijalni i politički raj. Mnogi od iseljenika bi se vratili, ali nisu imali novac za povratni put.⁴⁸¹

Češka državna tijela stala su iza plana kolonizacije Ugarske jer su smatrali da će njome zaustaviti iseljeničku groznicu prema američkom prostoru. Upravo ta je politika usko vezana i za nastanak jednog manjeg češkog naselja (kolonije), samo tri kilometara udaljenog od Daruvara – Luisendorfa (Ljudevitinog Sela).⁴⁸²

Sljedeći veći val iseljavanja nastavljen je nakon 1852. na područje Slavonije, posebno u pakračko-daruvarski prostor. O kolonizaciji u Ugarsku i Slavoniju se raspravljalo i u češkim općinskim sjedištima, posebno kada su se pročule neproverene informacije da će doseljenici dobiti zemlju badava. O takvim su informacijama raspravljali u Smichovu, Berounu, Příbramu, Zbirovu, Rakovnici i drugdje. Iz tih informacija nije se precizno znalo u kojim područjima je bila moguća takva kolonizacija. Samo u jednom slučaju se navodilo da se iz opočanskog kraja 1852. godine iselilo 16 obitelji u Černik (možda Cernik) u Slavoniji.⁴⁸³ Među doseljenim obiteljima bilo je i takvih koje nisu došle praznih džepova pa su od starosjedilaca uspjeli kupiti njihova domaćinstva. Ovo nije uspjelo nadničarskim obiteljima pa su oni od pojedinih veliko-posjednika uzimali u zakup manje seljačke posjede. Mnogi od takvih su propali pa su bježali bez da su i podmirili najamne obaveze i vraćali se natrag u svoja matična mjesta u Češkoj.⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ KUTNAR, n. dj., 26-27.

⁴⁸¹ KUTNAR, n. dj., 29.

⁴⁸² U češkim izvorima se često pod nazivom Ugarska nazivaju istočna područja Monarhije (mađarski dio). Također se rabi riječ južna Ugarska koja se odnosi na područje današnje Vojvodine i Slavonije.

⁴⁸³ KUTNAR, n. dj., 34.

⁴⁸⁴ KUTNAR, n. dj., 35.

U iseljavanju između 1852. do 1856. godine prema Ugarskoj sudjelovala je uglavnom sirotinja, oni koji nisu imali dovoljno novčanih sredstava na put u Ameriku. Sirotinja je imala samo svoje ruke i kada nije našla posao, bila je izložena bijedi i zato su mnogi razočarani odlazili u druga područja. Dio te sirotinje koja je došla u Slavoniju polagale su nadu u plemićku obitelj Janković kojoj je i nakon 1848. godine ostalo dovoljno zemlje na daruvarskom području koju su bili spremni dati u najam zainteresiranim doseljenicima. I upravo u takvom ozračju nastalo je 1855. godine jedno novo selo, samo tri kilometara od Daruvara. Osnovao ga je 25 čeških obitelji. Već 1855. godine u matičnim knjigama moguće je naći naziv Luisendorf (Ljudevitino Selo) koje je dobilo ime po Luisi (Ludovika, Ljudevita), supruzi plemića Julija Jankovića.⁴⁸⁵

Luisa Janković (1836-1923), rođena Montbel, rodila se u Ugarskoj. U ranoj mladosti ostala je bez majke, brigu o njoj preuzela je njena teta Felicija Estarhazy-Sigray. Luise se 1853. godine upoznala sa 16 godina starijim Julijem Jankovićem, 1854. godine sklopili su brak i živjeli s manjim prekidima u dvorcu u Daruvaru sve do 1871. godine. Prema sačuvanoj usmenoj predaji bila je veoma brižna žena koja je skrblila o bolesnima i siromašnima. Ona je zaslužna i za otvaranje djevojačke pučke škole u Daruvaru.⁴⁸⁶

To što je ovo selo u blizini Daruvara dobilo njeno ime, omogućuje današnjim istraživačima da s velikom sigurnošću utvrde godinu njegovog nastanka. Sigurno to nije bilo prije 1854. godine kada se Luisa udala i došla u Daruvar pa ni nakon 1855. godine, kada su se u matičnim knjigama počeo rabiti naziv sela Luisendorf. U službenom popisu stanovništva iz 1857. godine navodi se da je u Luisendorfu živjelo 58 stanovnika. Stoga bi 1855. godinu trebalo smatrati stvarnom godinom njegovog nastanka.⁴⁸⁷

Stanovništvo ovog sela nerado je prihvatilo njemački naziv sela Luisendorf, a niti kasniji hrvatski prijevod Ljudevit Selo. Zvali su ga Lipovac. Iz usmene predaje se doznaje da su to ime izabrali češki doseljenici, ali naziv Lipovac se koristio još prije osnivanje sela. Nekadašnje šumovito područje između Luisendorfa-Končanice-Donjeg Daruvaru na katastarskim kartama se navodi pod nazivom Lipovac. Jednako tako prostor u blizini današnjeg groblja u Daruvaru

⁴⁸⁵ Julije Janković (1820. - 1904.) je potomak plemića Antuna Jankovića, koji je u razdoblju 1760. - 1763. kupio posjede Pakrac, Sirač i Podborje i ima zasluge za gospodarski napredak na području Požeške županije. Tu je politiku kasnije nastavio i Izidor Janković (1789. - 1857.) za kojeg se navodi da je zvao Čehe da dolaze na njegovo vlastelinstvo. Njegov sin Julije Janković upamćen je i kao veliki mecena. Jedno vrijeme bio je župan Požeške županije i zastupnik u hrvatskom Saboru. Godine 1879. prodao je ostatke svojih posjeda i dvorac.

⁴⁸⁶ Vjenceslav, HEROUT, Prilog za povijest daruvarskog pučkog školstva za drugu polovinu 19. stoljeća, *Zbornik Janković 1*, Ogranak Matice hrvatske u Daruvaru, Daruvar, 2016., 51-72

⁴⁸⁷ Do danas se smatralo da je selo osnovano 1862. godine. Na tamošnjem Češkom domu na spomen-ploči postavljenoj 1962. godine je napisano da je selo tada obilježilo 100. godišnjicu osnivanja.

se spominje pod istim nazivom. Ime sela prema lipama je prihvatljivo jer su zaista lipa rasle u tom šumovitom području i svako je naselje unutar tog prostora mogla nositi ovo ime. Vjerojatno se ono svidjelo i pridošlim Česima kojima je bio bliži nego Luisendorf.

Treba ukazati i na to, da je još prije osnutka Luisendorfa, zaista postojala jedna ili dvije kuće koje se navode pod nazivom Lipovac. One se pod tim imenom javljaju 1815. godine u matičnim knjigama jer se u njima navode rođeni, umrli ili je netko sklopio brak. Ipak to nije bilo na današnjem mjestu Ljudevitinog Sela, nego na lokaciji današnjeg Lipovac Majura, koji se u matičnim knjigama do 1898. godine nazivao Lipovac, nekad Lipovac (majur) ili Lipovac (pustara). Prvi puta 1898. godine broj kuća i ljudi u Lipovcu (majuru) se počeo naglo povećavati.⁴⁸⁸ U istom zapisu te u matičnim knjigama, Luisendorf se prvi put pojavio 1855. godine pa je moguće pratiti kako je u blizini Luisendorfa nastajalo i jedno drugo novo selo, današnji Lipovac Majur.⁴⁸⁹

Prvo rođeno dijete u Luisendorfu bio je Ivan Novak, sin Karla i Ane, rođene Menčik. Rodio se 6. kolovoza 1855. u obitelji najamnika. Samo nešto kasnije, 16. kolovoza 1855., u obitelji najamnika Josipa i Marije Vavřenec, rođene Bili, rodila se kćer Marija. Zanimljivo je da se ovdje kao mjesto rođenja navodi „Lipovac kod stupe“, kuma je također bila iz „stupe“. Ova stupa je vjerojatno mjesto obližnjeg mlina na rijeci Toplici.

U matičnoj knjizi rođenih zabilježeno je da se na kućnom broju 12 u Luisendorfu rodila 26. kolovoza 1858. godine Marija Vietrovski, kćerka Venceslava Vietrovski i Marije, rođene Veltruski. Kao kuma „prvom krštenom djetetu“ navodi se „uzvišena kontesa Ludovika grofica Janković“ (illistrissima comitessa Ludovica de Jankovicz proles primagenita).⁴⁹⁰

Prvi umrli mještalin u Luisendorfu bio je Venceslav Kolinsky, oženjen, star 56 godina. Kod njega je bilješka da zbog nenadane smrti nije bio ni prijavljen. Nakon njega, 16. rujna, umrla je Barbara Řidki, stara 8 godina, 10. listopada 1855. umrli su Vaclav Mandr, star 8 godina, Ana Mandr, stara 30 godina i udovac Vaclav Menšik, star 40 godina. Do konca 1858. godine umrli su još Marija Hajek, stara 4 godine i Katarina Coufarek, stara 40 godina.⁴⁹¹

Prvi zabilježeni brak navodi se u Luisendorfu 3. veljače između zidara Venceslava Vietrovskog na k. br. 12, rođenog 1834. u Černoušku i Marije Veltruske na k. br. 17, rođene

⁴⁸⁸ Arhiv katoličke župe Daruvar (dalje AKŽD), bilješka: *Sela Rimokatoličke župe Daruvar* (RKŽD) i matične knjige.

⁴⁸⁹ Naziv Ljudevitino Selo se u matičnim knjigama počeo koristiti 70-tih godina 19. stoljeća.

⁴⁹⁰ Jedna od mogućnosti zašto je prvom rođenom djetetu grofica postala kumom tek 1858. godine je u činjenici da su se ranije rođena djeca u Luisendorfu rodila u obiteljima koje su sklopile brak još prije osnivanje sela. Brak između Vencla Vietrovskog i Marije Veltruski bio je sklopljen 1858. u novonastalom selu, iste godine kada se i dijete rodilo. Time je njihovo rođeno dijete bilo prvo, u prvom braku sklopljenom u selu.

⁴⁹¹ Hrvatski državni arhiv Bjelovar (HR-DABJ). *Matična knjiga umrlih*.

u Rašinoj Vsi kod Mělnika. Istog dana svadbu su imali Josip Pergol (Perdol?) iz mlina (mola) u Luisendorfu, rođenog u Lacku (Neosandek, Galicija) 1816. godine i Josipe Holzer iz Daruvara.

U Luisendorfu su se najprije doselile one ratarske i obrtničke obitelji koje zbog nedostatka novca nisu mogle kupiti drugdje neko domaćinstvo. Ukoliko su htjeli ovdje ostati, morali su prihvatiti ponudu vlastelina Julija Jankovića da sagrade sebi stambene objekte na iznajmljivom prostoru. Također su dobili u najam i dio obradivih površina koje su mogli proširiti krčenjem šumovitih područja.

O teškom životu doseljenih obitelji u novoosnovanom Luisendorfu svjedoči podatak da se neke obitelji u njemu nisu duže zadržale. U najstarijem Statusu animarum (Stanje duša) za Luisendorf su zabilježene sve doseljene obitelji koje su tamo živjele prije 1860. godine, a nakon osnivanja sela. Svako je domaćinstvo bilo označeno kućnim brojem pa su brojevi bili unošeni i u matične knjige nakon 1858. godine.⁴⁹² Iz njih je vidljivo da je u naselju bilo 25 domaćinstava, ali je u njemu živjelo više obitelji. To navodi na pretpostavku da su se u njemu neke obitelji privremeno smjestile ili su se u njih naselili nakon što su ih prvi doseljenici iz nekih razloga već napustili. Nakon deset godina postojanja Luisendorfa, u njemu je ostalo malo onih obitelji koje su tamo došle u vrijeme nastanka sela. U tabeli br. 1 se nalazi najstariji popis duša u Luisendorfu. (TAB:1)

O tragičnom početku života doseljenih obitelji svjedoči podatak da je u razdoblju od 1855. - 1861. umrlo 70 njegovih stanovnika, a prema službenoj statistici u njemu je 1857. živjelo ukupno 58 stanovnika. Vidljivo je da je samo tijekom nekoliko godina umrlo više stanovnika nego ih je tamo tada živjelo.⁴⁹³

Vijek umrlih je varirao. U godinama 1855. - 1856. najveća je smrtnost bila među djecom od 1-10 godina, zatim onih iznad 50 godina. U 1861. godini umrlo je ukupno 18 njegovih stanovnika, od čega je i nadalje najveća smrtnost bila među djecom do 10 godina (10) i zatim onih iznad 50 godina (3). Uzroci smrti su bili različiti. U 1859. godini dvije su osobe umrle od tifusa, u nekoliko slučajeva se uzrokom navodi groznica (frensis), vodena bolest (hydrops),

⁴⁹² AKŽD, *Status animarum sela Luisendorf*. Prema ispisu iz Statusa animarum za Luisendorf u tablici br. 1 moguće je vidjeti koje su obitelji osnivale selo, popis članova obitelji, kada su i odakle se doselili. U međuvremenu arhiv je izmješten u Biskupsku arhivu u Požegi.

⁴⁹³ Prema najstarijem SA (Statut animarum) i matičnih knjiga za Luisendorf za razdoblje 1855. - 1860. bila su zabilježena sljedeća prezimena: Bažant, Bydžovský, Cábbrnoch, Coufárek, Čechák, Černý, Čičanský, Dušek, Hájek, Hitl/Hetl?, Kalenský, Klečka, Klicman, Klubička, Kobleha, Kovařek, Koza, Krasoch (evangelik), Kratochvil (evangelik) Krčmař, Loksar, Lehák, Macha, Mandrak, Mrázek, Nergl, Nytl, Novák, Opet, Pehárek, Perdol, Pešek, Picek, Potěš, Rak, Řidky, Skala, Strejček, Stožický, Sirový, Troniček, Valenta, Vavřinec, Veltrusky, Větrovsky. Izostavljena su prezimena udanih supruga ukoliko su zasnovale brak prije dolaska u Luisendorf. Također su izostavljena prezimena kumova jer su neki od njih bili iz susjednih sela.

u jednom slučaju se navodi da je smrt bila posljedica teškog poroda u kojem je umrla Marija Krčmář i nekoliko dana kasnije i njen novorođeni sin.

Danas je teško istražiti sve sudbine doseljenih obitelji. Neke obitelji su se iselile iz sela (obitelj Hitl u Prekopakru; Cabrnach, Nergl i Koza u Končanicu, Čičovski u Daruvar...), za neke bi se moglo reći da su otišle nakon što je u njihovim obiteljima umrlo više njenih članova, a neki su se vratili u matičnu zemlju.⁴⁹⁴

Tragične sudbine pojedinih doseljenih obitelji bile su učestale. U obitelji Patěs, koja je živjela na k. br. 4, umrla su četiri člana obitelji, preživjela je samo Elizabeta, rođena 1839. godine, koja se udala u Ivanovo Selo. U obitelji Novak u razdoblju 1856. - 1857. umrla su od šest članova obitelji čak četiri člana, u obitelji Klicman 1859. godine od pet članova – umrla su tri, Matiji Bydžovskom 1859. umrli su 19-godišnja supruga i dijete. Sličnu je sudbinu doživio Venceslav Couferek, kojemu je 1855. umrla supruga, a 1856. godine troje djece u starosti 12, 6 i 3 godine.

U Luisendorfu su živjele katoličke obitelji, ali kod dviju je navedeno da su bili evangelići (obitelji Kratochvil i Holub). One se tu nisu dugo zadržale, vjerojatno su se preselili u sela u kojima je bilo više pripadnika njihove vjeroispovijedi.

Od osnivanja Luisendorfa u čitavom razdoblju druge polovine 19. stoljeća se navodi 25 domaćinstava. Selo je nekad počinjalo kod potoka kod današnjeg kućnog broja 18 i završavalo kod kapelice svetog Vaclava. Uz ratarske, bilo je tu nekoliko ratarsko-obrtničkih obitelji. Iz zapisa u Statusu animarum moguće je zaključiti da su doseljene obitelji dolazile s područja Hradec Kralovog, Mělnika, Pardubica, Sedleca, Chrudíma i Praga.⁴⁹⁵ To su uglavnom sred-njočeška i istočnočeška područja.

Luisendorf od 1860. - 1880. godine

Grofovski obitelj Julija Jankovića dala je dozvolu za osnivanje Luisendorfa iz vlastitog interesa, a ne da se pomogne siromašnim doseljenim obiteljima. Njima je najamnički ugovor trebao omogućiti i dalje lagodan život kao što je to bio prije ukidanja kmetstva. Veći dio Jankovićevih vlastelinskih površina dobili su 1848. tamošnji seljaci, ali su Jankovići za sebe zadržali jedan dio površina, uglavnom šume i pašnjake, a u blizini dvorca i dio obradivih površina i livada. Upravo te površine trebao je netko umjesto njih obrađivati. Dugoročno se nisu mogli oslanjati samo na privremene najamne radnike za obradu tih površina, pošto njih nije bilo uvijek, a seljaci u okolnim selima skrbili su za obradu svoje zemlje i nisu imali vremena za dodatnu zaradu na vlastelinskom imanju.

⁴⁹⁴ Nakon smrti Johanna Nergla i dvoje njegove djece, preostali članovi obitelji preselili su se u Končanicu.

⁴⁹⁵ Nazivi sela iz kojih su pojedine obitelji došle su često pogrešno napisani, ponekad su za njih navedeni njemački nazivi. U matičnim knjigama se često ne navodi mjesto rođenja, nego samo zapis da se neka osoba rodila u Češkoj ili u Moravskoj.

Vlasnicima velikih posjeda tada je više odgovaralo da privuku bezemljaše, najveću seosku sirotinju, ponudili su im da na jednom dijelu njihovog posjeda sagrade kuće, dobili su u najam i zemlju i mogli su zasnivati svoja domaćinstva. Zauzvrat su ta nova domaćinstva preuzela i obavezu da rade i obrađuju bez ikakve nadoknade i zemlju veleposjednika. Na prvi pogled takvim odnosom trebale su biti zadovoljne obje strane, najmodavac i najmoprimac. Ipak, u stvarnom životu spoznalo se da su takvi ugovori uglavnom štitili interese najmodavaca.

U to vrijeme takvi su se ugovori sklapali u pismenom obliku. Iz jednog takvog ugovora iz 1863. godine, između doseljenog Vencla Vavřineca iz Luisendorfa i predstavnika daruvarskog vlastelinstva, vidljivo je da je najamnička obitelj dobila u najam (pacht) jedno domaćinstvo, ali na određeno vrijeme. Time su se sva ulaganja od strane najamnika nakon isteka najamnog roka mogla proglasiti ništavnim i najamnik je izgubio sve. Ugovor o najmu (Pacht Vertrag) pisan je na njemačkom jeziku, u njemu su navedeni svi odnosi između najmodavca i najmo-primca.

Najamni ugovor⁴⁹⁶

između visoko cijenjenog grofa Julija Jankovića iz Daruvara, zastupljenog njegovim inspektorom Karlom Ditzom na jednoj strani i Vencla Vavřineca na drugoj strani, sklopljen je ugovor kako slijedi:

Pošto slobodna polja Lipovac koja spadaju označenom selu Dolnji Daruvar⁴⁹⁷ su udaljena od središnjeg gospodarstva Daruvar, nije moguće na njima gospodariti i upravljati. Pošto je i znatni nedostatak seoskih radnika, grof Janković grofželi stvoriti od iznajmljenih ovih zemljišnih posjeda koloniju 25-30 baraka. Iz tog razloga sklopio je sa svakim pojedinim doseljenikom i stanovnikom Luisendorfa najamni ugovor. Ovim ugovorom seljanu Venclu Vavřinecu daje se u najam od 1. siječnja ove godine do konca prosinca 1880 6 jutara i 927 hvati i dozvoljava se mu iz posudbe izgraditi u selu drvenu, od pruća ili gline baraku sa sobom, kuhinjom, komorom, stajom i šupom. Sve istog oblika kakvu imaju ostali susjedi i po pravilu u objavljenom građevinskom planu. Potrebno drvo, pruće i zemlja kao i ostali građevinski materijal dobit će svaki najamnik od gospodina najamnika badava (gratis).

⁴⁹⁶ Archív Saveza Čeha u Daruvaru (ASČD), kutija Lipovac, *Najamni ugovor iz 1863. godine*. Pisan je ručno na njemačkom jeziku. Ovo je slobodni prijevod teksta, izostavljen je sadržaj teksta iz točke 8 jer je taj dio u izvoru nečitljiv.

⁴⁹⁷ Zemljište današnjeg Ljudevit Sela i danas spada jednim dijelom u zemljišnu općinu Donji Daruvar, a drugim dijelom pod Gornji Daruvar.

Najamnik će dobiti godišnje potrebna drva za ogrjev za svoje potrebe, od ležećeg a ne građevinskih drva, a koje će se odabrati na dan kojeg odredi određeni šumski ured gospodina najmodavca i iz određenog dijela šume. Najamnik će također dobiti u prvoj najamnoj godini potrebna drva za ograđivanje svoga imanja. U kasnijim godinama ova će drva biti predmetom posebnog ugovora.

Šumski ured odredit će najamniku svake godine od 24. travnja do konca rujna slobodnu šumsku ispašu u blizini sela za 5 komada govedske stoke ili konja, koza, ovaca i prasadi. Osim ovoga na ostalim pašnjacima paša je zabranjena.

Najamniku je dozvoljeno za poboljšanje iznajmljenog posjeda kupiti u obližnjoj šumi 5 kola lišća, ali se kod toga mora strogo pridržavati šumskih zakona.

Nadalje najamnik je obavezan davati sva davanja koja se odnose na iznajmljeni objekt, bili oni državni ili komunalni, sve doplatke i ostala naturalna davanja, zatim umjesto novca svake godine prema naređenju gospodina najmodavca pokositi 3 jutra livade, sijeno skupiti u stogove, pokositi tri jutra u žetvi i postaviti ih u granice. Osim toga treba u šumi porušiti stabla za ogrjev, nacijepati 4 hvata cjepanica određene debljine i dužine i složiti ih. I kao zadnje, obrati četiri jutra kukuruza, posjeći kukuruzovinu i prema kvaliteti razvrstati.

Poslovi koji su dogovoreni u prethodnoj točki, mora najamnik obaviti u vremenu koje odredi gospodin najmodavac na središnjim posjedima u Daruvaru sve onako kako je to određeno gospodinom najmodavcem ili njegovim činovnicima. Posao se mora svake godine detaljno obaviti, ali mogu biti i preneseni na iduću godinu.

U slučaju, da je gospodin najmodavac trebao iz nekih razloga radnu snagu, onda je bio najamnik dužan obaviti za jedno jutro 8 dana radova na sjenokoši ili žetvi, 4 dana branja kukuruza, a za 4 hvata drva odraditi 4 dana u gospodina najmodavca.

???

Uzimanje dodatnih zakupa se zakupniku bez suglasja gospodina najmodavca ne odobrava.

U slučaju da najamnik neće ispuniti uvjete i obaveze iz ovog ugovora pod ovim navodima, mora gospodinu najmodavcu odstupiti i iznajmljeni objekt i predati ga nekom drugom još tijekom trajanja roka iz ugovora. Za neizvršenu sjenokošu - osim plaćanje štete - koja je time nastala - mora platiti 3 zlatnika, za žetvene poslove po jutru 4 zlatnika, za poslove oko kukuruza po jutru 1 zlatnik i 50 krajcara te na neizvršeni posao za jedan hvat drva 1 zlatnik austrijskog kursa ili u odgovarajućoj drugoj valuti. Nedovoljno marljiv bit će iz najamnog odnosa isključen i u tom slučaju nema pravo na nadoknadu za izgrađene građevine ili dovršene investicije. Izričito takav postupak s jednakim posljedicama primijenit

će se također u slučaju kada najamnik iz koristoljublja izvrši neki zločin ili bude utvrđeno za krivnju u zločinu

U slučaju kada najamnik neće moći, zbog bolesti ili smrti člana obitelji zakup ispunjavati, bit će mu od strane gospodina najmodavca nadoknađeni troškovi vezani za izgradnju stambenih objekata i uloženi investicija, nakon što se odbije cijena materijala prema procjeni vrijednosti koja je bila u vrijeme preuzimanja najma.

Ukoliko neće nakon isteka najamnog roka biti sklopljena nova nagodba oko najamnine, prelazi iznajmljeni objekt zajedno sa svim zgradama, investicijama, melioracijom, bez ikakve nadoknade u puno vlasništvo gospodina najmodavca, a najamniku će biti prema mjesnoj uobičajenoj procjeni nadoknađeni izdaci u svezi zasađenih voćnih stabala koje daju rod.

Luisendorf 28. rujna 1863.

Vavřinecu će ovaj najamni ugovor uz pristanak vlastelinstva biti predan posredstvom Ivana Wolfa.

Svjedoci: Carl Sokoli, J. Komorotzy

Johan Wolf

Ovakve najamne ugovore su imale i ostale doseljene obitelji u Luisendorfu. Nije to bio ugovor između dva ravnopravna partnera, nego uvjeti koje je davao najmodavac, a najmoprimci su ih trebali prihvatiti ili odustati od zakupa. U slučaju kada su mnoge doseljene obitelji bile na rubu preživljavanja, one su prihvatile ove uvjete ne vodeći računa o tome hoće li ih moći ispoštovati. Za sve najamnike taj se ugovor odnosio na razdoblje do 1880. godine, ali nisu im bili poznati uvjeti kakvi će biti nakon isteka tog razdoblja. Isto tako i nakon isteka tog roka, vlasništvo svih posjeda ostalo je najmodavcu, a obaveze najamnika bi ostale. Najamnici su morali svake godine raditi i na posjedu u vlasništvu najmodavca, on je uvijek mogao prekinuti ugovorni odnos pod nekom izlikom, dok najamnici nisu mogli očekivati od najmodavca da bi nakon narušavanja ugovornih odnosa dobili bilo kakvo obeštećenje. Stoga zvuči ironično da nakon isteka roka 1880. godine najmodavci nisu imali nikakvu obavezu prema najmnicima i čak su ih mogli iseliti i zamijeniti ih drugim najmnicima. Iz sadržaja ovakvih ugovora moguće je zaključiti da su životni uvjeti seljaka-najmnika bili gori nego u vremenu kmetstva prije 1848. godine.

Ovakav najamni ugovor bio je djelomično u suglasju s kolonizacijskim zakonom kojeg su izdali praški organi 23. prosinca 1858. godine. Njime se želio riješiti problem i postaviti uvjete za unutrašnju kolonizaciju usmjerenu prema Ugarskoj, Hrvatskoj, Slavoniji i Vojvodini.⁴⁹⁸

⁴⁹⁸ KUTNAR, 39.

Zakon je unutrašnjom kolonizacijom zagovarao osnivanje potpuno novih sela s najmanje 50 obitelji koje bi uzele u zakup barem 1000 jutara zemlje. Zakonom ipak nije predviđena državna novčana potpora, nego je samo predloženo da se takvo stanovništvo oslobodi gruntovnih davanja na šest godina, kao i ostalih davanja na vrijeme od 16 godina.⁴⁹⁹ Nažalost, u slučajevima kada se radilo o doseljenicima bez novca, to se u zakonu ne navodi. A upravo ovakve prilike bile su u slučaju Luisendorf, naselju osnovanom 1855. godine i naseljenim isključivo češkim najamnicima.

Ne postoji drugih pisanih prikaza o životu čeških doseljenika u Luisendorf nakon osnivanja sela. Sačuvali su se samo kasnije zabilježeni usmeni podaci. Iz službenih izvora (matične knjige) vidljivo je da u Luisendorfu već nakon deset godina od doseljenja mnoge obitelji tamo više nisu živjele, što je najvažniji dokaz o teškom položaju doseljenog stanovništva. Obitelji koje nisu mogle svladati sve prepreke življenja, jednostavnu su nestale. Moguće je zapaziti da se manji broj takvih obitelji preselio u neko drugo selo na daruvarskom području, ukoliko su tamo našli bolje uvjete života, a neki su se vratili u matičnu zemlju.

U povijesti Luisendorfa (Ljudevitino Selo, Lipovac) moguće je zapaziti tri vala naseljavanja ovog sela.

Prvi je val bio između 1855. - 1860., drugi je trajao od 1860. do 1880. i treći, ali manjeg intenziteta, nastavljen je nakon 1880. godine. Svako se to razdoblje razlikovalo, ali se moglo zaključiti da je svako bilo bolje nego prethodno. Točno je da su migracije pojedinih obitelji trajale u čitavom razdoblju postojanja sela. Ponekad su tome doprinijeli novi brakovi kada je jedan od bračnih partnera dolazio ili odlazio iz sela. Najčešće su mladoženje bili iz Gornjeg Daruvara, Donjeg Daruvaru, Končanice, Brestovca i Ivanovog Sela. Neki od njih su se „priženili“ u Luisendorf, dok su se neke mladenke udale u selo mladoženje.

U Luisendorfu, osnovanom u prvom valu, živjeli su češki najamnici u 25 kuća. O životu doseljenika u pedesetim i šezdesetim godinama 19. stoljeća moguće je doznati iz kasnije zabilježenih usmenih predaja. Jedan je takav nastao 1935. godine iz pera češkog društvenog djelatnika dr. Františka Karasa koji je obišao brojna sela šireg daruvarskog prostora u kojima su u većem broju živjeli pripadnici češke nacionalnosti. Sa žaljenjem je priznao⁵⁰⁰, da mu nije uspjelo razgovarati s najstarijom seljankom u Ljudevitinom Selu⁵⁰¹, ali iz pričanja s nešto mlađim seljanima (Turek, Dočkal) doznao je da su se njihovi preci doselili u vrijeme kada je okolica sela već bila djelomično iskrčena, ali je ostalo još prostor kojeg je trebalo krčiti.

U svom opisu dr. Karas je napisao da je doseljenike ovamo privukla „glad za zemljom“. Naveo je da su prvi doseljenici došli iz Češkomoravske visoravni zbog tamošnjih teških gos-

⁴⁹⁹ Isto, 39.

⁵⁰⁰ František, KARAS, Česká vesnice Lipovec v Jugoslávii. *Národní listiny*, č. 237, Praha 1935., 5.

⁵⁰¹ Bila je to devedesetgodišnja Koutnikova, koja je u vrijeme Karasove posjete bila na samrti.

podarskih prilika, ali su okolnosti ovdje bile još gore jer su se morali „tući za komad kruha“. Mnogi od njih su ovdje radili kao drvosječe i krčenjem šuma su sebi priskrbili sredstva za preživljavanje. Velike klade vlastelinstvo je namijenilo za prodaju i izvoz, a ono preostalo što se nije moglo prodati, odvozilo se i palilo u staklani u obližnjem Ivanovom Polju. Iskrčene šumske površine davale su se uz najam doseljenim obiteljima i prema veličini takvog zemljišnog posjeda određivalo se koliko najamnik mora pokositi i osušiti vlastelinske livade i to kroz idućih 20 godina. Samo za dobivena drva za ogrjev morali su odrađivati svake godine čak 20 dana.⁵⁰² Karas je također napisao da je taj stalni rad i trošenje snage za tuđe interese a bez pripadajuće nadoknade, omrznuo kolonistima. Jednako tako su ih desetkovale brojne bolesti, prije svega malarija, pa su zato neki odlazili i ostavljali domaćinstva novim doseljenicima, koji su, kao i oni, htjeli na ovom području naći sreću. Poslije prvih, koji su ovdje sjekirom i pilom stalno rušili nove površine Jankovićevih šuma, dolazili drugi ljudi. Takvi su se zaustavljali u Lipovcu nakon 1860. godine. Karas je također napisao da je dosta doseljenika došlo nakon povijesne 1866. godine,⁵⁰³ kada je seljane Turka i druge od Vysokog Myta, Praga, Benešova i drugih dijelova Češke, također privukla priča o jeftinoj zemlji. Najprije su došli na plodnu nizinu današnje Mađarske, a zatim ih je životni put doveo na daruvarsko područje, gdje je već bilo djelomično iskrčenih površina. Prema pričanju seljana Dočkala, njegova je obitelj po dolasku 1864. godine ovdje zatekla još dosta neraskrčenih površina. Navodno su njegovi roditelji morali krčiti polovinu unajmljene zemlje i onda su je pripremali u obradivu površinu. U prvim su godinama usjeve sijali među panjevima koje su kasnije postupno vadili.⁵⁰⁴

Stambene zgrade bile su drvene, čelom okrenute prema putu. Bile su na desnoj strani puta i građene po zadanom planu. Svojim su izgledom bile ljepše nego nekadašnje zgrade, bile su to kolibe, koje su u vrijeme nastanka sela djelovale kao strašila. Bile su građene od ogranaka i granja.

U jednom kasnijem zapisu se navodi da se jedna takva obitelj doselila na dotrajalim kolima koja je vukao jedan šepajući konj. Put im je trajao mjesec dana, a jedina hrana im je bilo pet velikih hljebova kruha (bochnik). Novac koji su imali bio je namijenjen kupnju stambenog objekta. U Luisendorf su došli prije 1. studenog, u vrijeme kada je već pao prvi snijeg. Svuda su bile šume, samo u sredini je bila jedna čistina i na njoj oko 5 koliba ožbukanih blatom. Bio je to početak Luisendorfa. Iako su doputovali bez ičega, ipak su preživjeli prvu zimu. Ipak su u prvoj godini spremili u jedna manja kola malo krumpira i ljudi su se privikavali na korijene života.⁵⁰⁵

⁵⁰² Ovi usmeni zapisani podaci su u skladu s ranije navedenim sadržajem najamnog ugovora Vavřineca.

⁵⁰³ Karas je prihvatio mišljenje tadašnjih seljana da je selo nastalo oko 1862. Pod historijskim događajem misli se na austrijsko-pruski rat, koji se vodio i na području iz kojih su se doselile neke češke porodice.

⁵⁰⁴ KARAS, Česká vesnice Lipovec v Jugoslavii. *Národní listiny*, Praha, 1935, 235., 5.

⁵⁰⁵ Lipovec: Co chceme? *Naše noviny* 1940/7

Unatoč velikoj smrtnosti, broj stanovnika se povećavao pa je prema službenoj statistici u selu 1869. godine živjelo 146, a 1880. godine 158 stanovnika.⁵⁰⁶ U selu je 1872. godine umrlo 11 seljana.⁵⁰⁷ Od njih najviše umrlih bio je u prvoj godini života (5). Tek 1875. godine broj umrlih se smanjio na jednog umrlog godišnje. (Tablica 2.)

Do 1877. godine pokojnici iz Luisendorfa pokapani su na groblju u Daruvaru. Groblje u Ljudevitinom Selu osnovano je 1877. godine. Na njemu je bio prvi pokopan jednogodišnji Alois Seifert, rođen u Maslenjači, ali je umro u Ljudevitinom Selu. Bio je sin Franje Seiferta i Ane, rođene Valenta i bio pokopan 22. travnja 1877. godine uz prisutnost daruvarskog župnika Stjepana Tadića. Druga pokopana na groblju bila je Ana Beneš, koja je umrla 5. svibnja 1877. godine od tifusa u 30. godini života. Bila je kćer Ivana i Ane Beneš.⁵⁰⁸ Nakon otvaranja groblja u Ljudevitinom Selu, pojedini pokojnici iz sela još su se neko vrijeme pokapali na daruvarskom groblju.⁵⁰⁹

Do povećanja broja stanovnika u selu došlo je 70-tih godina 19. stoljeća, ne samo zato što je broj rođenih postao veći od broja umrlih, nego i zato što su se u selu pojavile još neke nove obitelji. Iako se broj stanovnika povećavao, broj kuća se nije mijenjao, stalno je bilo 25 kućnih brojeva. Pojedine obitelji nastanile su se u nekim tamošnjim domaćinstvima, a u kasnijem Statusu animarum takvi su navedeni kao obitelji „na kvartiru“ (podstanarstvu).

Veći broj novorođene djece u Luisendorfu moguće je pratiti i u zapisima daruvarske trogodišnje pučke škole koju su polazili i učenici iz Luisendorfa. U razdoblju 1870. - 1875. među učenicima od prvog do trećeg razreda navedeni su učenici iz Luisendorfa: Franjo Dočkal, Vencl Hivl, Ivan Klubičko, Josip Klubičko, Ivan Novotni, Vencl Houra, Vencl Kral, Antun Wolf, Josip Petrlik, Venceslav Vosahlo, Josip Kalenski, Josip Dočkal, Antun Coufal, Josip Coufal, Ivan Dočkal, Antun Petrlik, Josip Barta, Vjenceslav Dočkal i Franjo Wolf.⁵¹⁰

Učenici iz Ljudevitina Sela pohađali su pučku školu zajedno s učenicima katoličke vjeroispovijesti iz Daruvara, Doljana, Gorneg i Donjeg Daruvara.⁵¹¹ Broj učenika postupno se pove-

⁵⁰⁶ Dragutin, FELETAR, Petar, FELETAR, Depolulacija i promjena u prostornom rasporedu stanovništva na području BBŽ od 1857. do 2001. godine, *Radovi Zavod za znanstvenoistraživački rad u Bjelovaru*, 2003, 61-124.

⁵⁰⁷ HR-DABJ, *Matičana knjiga umrlih; Vjenčanja-rođenja-smrtni slučajevi u godinama 1791.- 1950.* (rukopisni zapis V.M.) Prema matici umrlih u 1872. godini 2 su seljana umrla na tifus, 2 na plućne bolesti, ostali su umrli na vodenu bolest, zbog starosti i nekih manje poznatih bolesti.

⁵⁰⁸ Vaslav, HEROUT, O naših hřbitovech, *Český lidový kalendář 2007*, Jednta, Daruvar, 2007., 101-104.

⁵⁰⁹ Bilo je to u slučajevima kada je jedan bračni drug bio već ranije pokopan u Daruvaru, ponekad i djeca, ukoliko su već njihovi roditelji imali grob u Daruvaru.

⁵¹⁰ HR-DABJ, *Glavni imenik matica za pučku školu u Daruvaru počevši od godine 1859/1860.*

⁵¹¹ Prve daruvarske pučke škole bile su pod crkvenom kontrolom, a tek polovinom 70-tih godina 19.st. dolazi do objedinjenja katoličke, pravoslavne i židovske osnovne škole u mješovitu pučku školu.

ćavao, uglavnom iz razloga što se na daruvarsko područje doselio veći broj katoličkih obitelji. U školskoj 1859./1860. godini trogodišnju pučku školu polazilo je 73, a u školskoj 1874/1875. godine 99 učenika. Njihov je učitelj bio Josip Blago.

Zgrada nekadašnje škole bila je u današnjoj Jelačićevoj ulici u Daruvaru, a od 1887. godine u novosagrađenoj školskoj zgradi u današnjoj ulici Matije Gupca 6.

Učenici iz Luisendorfa su u matičnoj školskoj knjizi u 1869./1870. školskoj godini navedeni pod nazivom sela Lipovac. To su prvi zabilježeni nazivi sela pod ovim imenom u nekoj službenoj ispravi.⁵¹² U kasnijim godištima ponovo se povremeno pojavljivali nazivi Luisendorf ili Ljudevit Selo.

Uvjeti rada u tadašnjoj školskoj zgradi bili su veoma loši. Školska zgrada bila je stambena kuća kupljena od jednog Daruvarčana (Mandrović) prilagođena za školsku nastavu. U pojedinim razdobljima u jednoj učionici bilo je više od četrdeset učenika⁵¹³.

Roditelji učenika morali su davati doprinos za održavanje nastave. Jedna od takvih obaveza bila je davanje školi drva za ogrjev pa je svakom selu bilo propisano koliko hvati moraju dati.⁵¹⁴ Uz davanje za školske potrebe, najamnici su imali obaveze davanja crkvi i općini. Opće prilike za sve stanovnike daruvarskog područja su se sredinom 70-tih godina 19. stoljeća pogoršale zbog sušnih godina. O tome svjedoči pismo⁵¹⁵ daruvarskog župnika poslano državnom uredu za unutrašnje poslove 1874. godine. U njemu je napisao da je obišao područje svoje župe i zapazio da pojedine obitelji „ginu od gladi“. Kao uzrok tome naveo je dvije nerodne godine, također je tada bila zabranjena trgovina rogomom zbog stočnog pomora u susjednim zemljama. Mnogi su „klonuli pod teretom obaveznih nameta“ pa njegovi župljani nisu mogli davati ni crkvena davanja. Zbog ovakvog stanja na području općine bili su formirani odbori koji su trebali pomagati seoskom stanovništvu.

U razdoblju od 1855. do 1880. bilo je u Luisendorfu sklopljeno 49 brakova.⁵¹⁶ Iz matične knjige vjenčanih je vidljivo da su bračne odnose najviše sklapali partneri iz Ljudevitina Sela, ali je bilo i dosta slučajeva, da je jedan ili više njih bio iz nekog okolnog sela: Brestovac (4), Pechovac (1), Končanica (3), Šibovac (2), Daruvar (2), Gornji Daruvar (3), Donji Daruvar (2), Golubnjak (1), Ivanovo Selo (2), Doljani (1) i Rastovac (1).

Iz istih podataka moguće je pratiti kako se postupno počeo zamjenjivati naziv sela Luisendorf nazivom Ljudevitino Selo. Do 1869. godine u matičnim knjigama selo se nazivalo

⁵¹² HR-DAB, *Matica za pučku školu u Daruvaru počevši od godine 1859/60.*

⁵¹³ Vjenceslav, HEROUT, Prilog za povijest daruvarskog pučkog školstva..., *Zbornik Janković*, 1., n. dj.

⁵¹⁴ AKŽD, Odpisi - dopisi, *Slavnoj županijskoj kotarskoj oblasti u Daruvaru, Drva za učionu, siječanj 1875.*

⁵¹⁵ AKŽD, Odpisi-dopisi; *Pismo Visokom kraljevskom odjelu za unutrašnje poslove*, br. 5, 1874.

⁵¹⁶ Popis je napravljen ispisom iz matične knjige brakova.

Luisendorf, nakon te godine uz taj naziv se u nekim slučajevima navodi naziv Luisino Selo, a u razdoblju 1873. - 1880. već se koristi naziv Ljudevitino Selo.

Od osnutka sela do 1880. godine u selu je stalno bilo 25 obiteljskih kuća, a prema službenoj statistici iz te godine, tamo je živjelo 158 stanovnika, što je bilo oko šest stanovnika u jednom domaćinstvu. Početkom 60-tih godina 19 stoljeća vršila se izmjera zemljišnih površina na daruvarskom području, a zemljišno stanje je tada uneseno u katastarske karte. Iz njih je moguće vidjeti da su sve površine s desne strane rijeke Toplice ušle u sastav zemljišne općine Donji Daruvar, a s lijeve strane pod Gornji Daruvar.

Na katastarskoj karti lako je uočiti da je za prostor sela bilo planirano malo mjesta pa taj dio djeluje poput otoka okruženog malim zemljišnim posjedima predviđenim za ratarsku proizvodnju.⁵¹⁷ To je bio osnovni razlog zašto se selo dugo vremena nije širilo ni u smjeru Daruvara, ni prema današnjem Pehovcu. Jedno takvo proširivanje ovisilo je i o dozvoli viših državnih i lokalnih vlasti. Na katastarskoj karti su naznačeni i pojedeni dijelovi parcela u sklopu zemljišne općine Donji Daruvar. Tu se susrećemo s nazivima: Podkućnica, Rieka, Brda, Južinac, Strane, Duga Grana, Lipovac, Branjevina, Ljudevitino Selo (selo), Narančićev breg i Kućište. (Katast. mapa)

Iz ovih naziva ovo su uglavnom novi nazivi i teško je u njima pronaći onaj koji bi imao neki korijen u nazivu naselja iz predosmanlijskih vremena.

Prema matičnim knjigama u vremenu od osnivanje sela, sve do do 1880. godine, u Luisendorfu su kraće ili duže vremena živjele sljedeće obitelji: Barta, Baksa, Banek, Bažant, Beneš, Berdhold, Brdol, Bydžovsky; Cavrnoch, Couraček, Coufal, Černý, Čechák, Čičanský; Děd, Dočkal, Dostal, Dušek, Essl; Groulich; Chvála, Hajek, Hanzl, Havlíček, Hetl-Hitl, Hibl, Holubčík, Holeček, Holinka, Holuba, Houra, Hůl; Janota, Jakobec, Juza; Kafranek, Kalensky, Kiliánek, Klečka, Klicman, Klubíčko, Kobleha, Koman, Kolaček, Kovařek Koutnik, Koza, Král, Krasoch, Kratochvil, Krčmař, Kulhánek;Laksar, Lauer, Lehečka-Leháček, Lorenc, Lojda; Mácha, Makal, Mandr, Menčík, Merhaut, Miksek, Mrazek; Nergl, Nitr, Novák, Novotný; Opelt; Patěš, Paurin, Peharek, Pergol (Brdal), Perka, Pešek, Petrlik, Picek, Podsel, Poláček, Pokorný, Procházka; Rak, Roječek; Skála, Syrový, Strejček, Strnad, Stroleni; Šmídt; Turek, Troníček; Vaclavek, Valenta, Vavřinec, Veltrusky, Větrovsky, Viktora, Volf(Wolf), Vosáhlo; Woti, Zakora.

⁵¹⁷ Preslika dijela karte Katastarske općine Donji Daruvar nalazi se kod autora teksta. Original se nalazi u Arhivi gruntovnog ureda u Daruvaru.

Na osnovu matičnih knjiga, Popis duša, arhivskih dokumenata i obiteljskih arhiva moguće je ipak doznati odakle se pojedina obitelj doselila.⁵¹⁸ U tablici br. 1 su navedeni nazivi sela iz kojih se do 1880. godine doselila većina čeških obitelji u Luisendorf. U matičnim knjigama umrlih i vjenčanih također je moguće naći sljedeće pojedince i imena mjesta iz kojih su došli u Luisendorf.

- Beneš Anna: Vostrafu-Vostrov, supruga Vencla, umrla u 76. godini života
- Beneš Venc: Předmíř, župa Kosojojvice, Pisek-krsni list u župi Daruvar
- Coufal Bartol: Lesonice, Morava (umrli u 80. godini života)
- Čechak Fráňa: Berkovice
- Holeček Ivan, Venc, H. Daruvar, rozen Dobříži, Česko. 1909, 019
- Homan Ivan: Dobřice, MKU, 1911
- Černý Matija, Majelovice, Uhliřske Janovice, Kutna Hora
- Děd Marija: Třezmir, umrla u 42. godini
- Houra Ana: Hradek, Morava (umrla u 51. godini života)
- Holečove (Č. Ždice-Žebrák)
- Janota Anna, Člupek-Chlupek, suprugaVojte (umrla u 44. godini života)
- Kalensky Franja: Czurgo, Kaposvar
- Kobleha Matija: Buškovice-Bunkovice, župa Třezmir, Sedlec (umro u 45. godini)
- Klicman: Stupnice, Sedlec
- Kovařek: Boňkovice, Budějovice
- Frantšek Koutnik (Hradec Kralove)
- Krčmář Venc: Chromostem, Mělník
- Krčmář Antun: Vranov, Mělník
- Laksar Marija: Lhota, umrla u 2. godini života
- Macha (Chrudim)
- Merhaut Josip (Č. Zdice)
- Novotny Antun: Nový Hradec Králový
- Pekarek: Těchhlovice
- Pekarek Venc (Stožicky), Dolní Ves, D. Daruvar, V. 1858

⁵¹⁸ U župnim matičnim knjigama nije moguće uvijek istražiti iz kojeg sela se pojedina obitelj doselila, pošto se pojedini svećenik zadovoljio samo zapisom da je netko rođen u Češkoj ili Moravskoj, a to nije dostatno da se odredi u kojem se mjestu dotični rodio. Tamo i gdje su zapisani takvi nazivi, napisani su nekad na njemačkom, nekad na češkom jeziku, ali veoma često iskrivljeno. Pošto se nisu sačuvali krsni listovi ili domovnice, danas nije moguće precizno odrediti naziv naselja u kojem se netko rodio.

- Petřík Franja: Korenice, Česko (umro u 61. godini života)
- Pešek Marija: Dolni Holenice, Chrudím
- Polaček Filipina: Hlinsko
- Pokorný Ana: Sopři
- Pokorný Vencl (Škudla)
- Skala Venceslavus: Vlčí Habřín, Pardubice
- Stožický Josip (Č. Litoměřice)
- Strejček Jan: Zahornice, Hradec Králový,
- Zahora (Č. Pardubice-Brloh)
- Zakonsky (Krušné Hory)

U Ljudevitinom Selu su 1880. godine već živjele obitelji kojih nije bilo u vrijeme nastanka sela, na istim kućnim brojevima živjele su porodice drugih prezimena. Teško je stoga tražiti rodbinske poveznice između obitelji koje su živjele na kućnom broju u vremenu nastanka sela s obitelji koja je u tom domaćinstvu živjela 1880. godine. Područje Ljudevitina Sela i njegove bliže okolice bilo je između 1855. - 1879. u vlasništvu grofa Julija Jankovića. Iako je ostao upamćen kao političar i mecena, ujedno je bio slab gospodarstvenik na svom vlastitom imanju. Pratili su ga stalni dugovi, što krčenjem šuma i prodajom drva nije mogao podmiriti. Započeo je postupnu rasprodaju preostalih posjeda nasljeđenog vlastelinstva. Posjede Daruvar - Sirač prodao je 1879. godine Magdaleni Lechner⁵¹⁹ Ona je nakon godinu dana umrla, a pošto nije imala potomaka, o njenom imanju je skrbio do punoljetnosti svoje djece njen šogor Aleksandar (Skender) Tűkűry⁵²⁰, koji je zajedno sa svojom suprugom i djecom naslijedio preostale dijelove vlastelinstva. Za stanovnike Ljudevitina Sela promijenilo se samo to da su dobili nove najmodavce, ali su im obaveze ostale iste. Ipak se s 1880. godinom završilo jedno razdoblje prošlosti ovog sela i počelo ono drugo u kojem su tamošnje obitelji ipak uspjele otkupiti domaćinstva u kojima su živjeli i to zajedno s pripadajućom zemljom i 1888. godine sve to prepisati u svoje vlasništvo.

⁵¹⁹ Magdalena Lechner (1807. - 1880.) se rodila u Ugarskoj, a umrla u Daruvaru.

⁵²⁰ Aleksandar Tűkűry de Algyest (1826. - 1895.) rodio se u Ugarskoj, a umro u Daruvaru. Imao je tri sina Antuna, Aloiza, Eugena i kćer Margaretu, udanu za Otona Biedermana. Poslije Aleksandrove smrti 1895. baštinci su međusobno naslijedili i podijelili preostale dijelove nekadašnjeg vlastelinstva.

Tablica 1: **Ispis Statusa animarum sela Luisendorf** (oko 1860.)

K. BR.	DOMAĆINSTVO I GODINA ROĐENJA	GOD. DOLASKA	ODAKLE DOSELILI
1.	A. Hytl Josephus 1819. Supr. Catharina r. Haptih; 1821. Djeca: Maria Anna Antonia Venceslavus Barbara A. Klečka Adalbert Supr. Catharina Djeca: Matia Johannes	1855.	Kostomladek, opć. Brandejs (obitelj preselila u Prekopakru)
2.	A. Cabrnoch Venceslavus 1824. supr. Anna r. Klubíčko 1829. djeca: Maria 1855. Klubíčko (?)	1852.	Opatovice, opć. Hradec Kralovi
3.	A. Koza Johanes 1816. supr. Františka Tuček 1822. Djeca: Venceslavus 1847. Anna 1849.	1855.	Březhrad , opć. Hradec Kralovy
4.	A. Patěs Antonius 1808. supr. Katarina r. Tuček 1803. Djeca: Anna 1833. Elizabeth 1839. Maria 1842.	1855.	Bosiněk, opć. Mělník
5.	A. Rak Josephus 1788. supr. Marie rod. Hrobě 1802. Djeca: Marija 1837. Barbara 1839. Josephus 1844. Marija 1846. A. Kalenski Franciskus 1788. supr. Dorotea roz. Vosáhlo 1802. Djeca: Venceslavus 1836. Franciscus 1840. Josepha 1842. Anna 1845. Johanes 1852.	1855. 1859.	Radonice Carol szal od Brodu kod Praga Czurgo okr. Kaposvar
6.	A. Novak Karel 1823. supr. Anna Menšik; 1819. Djecai: Antonius 1844. Josephus 1847. Anna 1852. Franciscus 1855. A. Valenta Venceslavus 1805. supr. Anna Rališ 1819. Djeca: Maria 1843. Anna 1847. Francisca 1856. Barbara 1859.	1856. 1859.	Netěs kod Praga Vlči Habrin, Pardubicko

DR. SC. VJENCESLAV HEROUT
LJUDEVITINO SELO – SELO KOJE JE NASTAJALO U MUKAMA

7.	<p>A. Kratochvíl Josephus 1825. supr. Katarina rođ. Šulc; 1824. Djeca: Antonius 1847. Maria 1852. Josephus 1854.</p> <p>A. Strejček Johan 1838. supr. Ana Wietrowsky 1838.</p> <p>Catharina udova Strejček 1796. Dijete: Antonius 1848.</p>	1855.	Stražnice, Mělnický kraj (evangelici)
8.	<p>A. Nergl Johan 1818. supr. Marija Nechyba - Djeca: Ana 1850. Marija 1852. Rozalia 1854. Antonius 1853.</p> <p>A. Krčmař Antonius 1818. supr. Antonia r. Fujeva 1822. Djeca: Franciscus 1842. Maria 1844. Elizabeth 1848. Ana 1856. Rozalia 1858.</p>	1855.	Rohatec, Mělník Vranov, opć. Mělník
9.	<p>A. Čechak Johan 1820. supr. Magdalena Kokšal; 1820. Djeca: Franciscus 1851. Antonius 1853.</p> <p>A. Klicman Matija 1820. supr. Kateřina r. Šimak; 1830. Djeca: Mariana 1853. Venceslavus 1854. Elizabeth 1857.</p> <p>B. udovac Šimak Josef 1789. Dijete: Anna 1826.</p>	1855. 1858.	Beřkovic, (Předlodice?) opć. Mělník Stupčice, Sedlec
10.	<p>A. Troniček Franciscus 1811. Supr. Barbora Španěk; 1818. djeca: Ludmila 1839. Teresia 1846. Barbara 1849. Josephus 1851. Joannes 1855.</p> <p>B. Černý Johan 1818. supr. Anna Paterny</p>	1855. 1855. i 1859.	Předlodice, Carolushol Předlodice, Hradec Králov
11.	<p>A. Čičovský Venceslavus 1820. supr. Elizabeth Čechak; 1825. Djeca: Marija 1849. Anna 1851. Antonius 1854.</p> <p>Kobleha Matias 1813. supr. Maria Plotz 1818. Djeca: Maria 1839. Catharina 1841. Josephus 1844. Anna 1849. Venceslavus 1858.</p>	1855.	Beřkovic kod Praga (obitelj se oko 1858. preselila u Daruvar) Bankovice, župa Třežmir, Sedlec

12.	<p>A. Vietrovsky Venceslavus 1803. supr. Magdalena Rechtsiedel; 1804. Djeca: Venceslavus 1834. Anna 1838. Barbara 1840.</p> <p>B. Vietrovský Venseslavus mlađi 1834. supr. Marija Veltruski 1838. Djeca: Marija 1858.</p>	1859.	Beřkovice kod Praga
13.	Sirovy Antonius 1828. supr. Maria 1832.	1855.	Černoušek kod Praga
14.	<p>A. Vavřinec Venceslavus 1812. supr. Františka Dvořáková; 1822. Djeca: Josephus 1848.</p> <p>B. Kovařek Johanes 1821. supr. Katerina Hošna 1822. Djeca: Josephus 1848.</p>	1855. 1855.	<p>Bonkovice; opć. Budějovice</p> <p>Boňkovice, Budějovice</p>
15.	<p>A. Hajek Antonius 1824. supr. Ana Kekula; 1833. Djeca: Ana 1848. Franciscus 1851. Rozalia 1853.</p> <p>A. Mrazek Josephus 1824. supr. Francika Vaněk 1835. Djeca: Barbora 1859.</p>		
16.	<p>Opelt Georgius 1832. supr. Ana Stožicky 1829. Djeca: Joannes 1844. Ana 1849. Josephus 1857.</p> <p>A. Dušek Ivan 1824. supr. Barbara Vavřinec 1825.</p> <p>A. Skala František 1826. supr. Elizabeth Možiš 1824. Djeca: Joannes 1853. Josephus 1857.</p> <p>A. Loksar Mateus 1824. supr. Katarina Horak 1826. Djeca: Barbora 1846. Franciscus 1849. Anna 1853. Marija 1857. Francisca 1859. Rozalia 1862.</p>	1855. 1858. 1855. 1859.	<p>Černoušek, Mělnik Bonkovice, Beroun</p> <p>Černoušek, Prag</p> <p>Lhota pod Libčiny, H. Kr.</p>

DR. SC. VJENCESLAV HEROUT
LJUDEVITINO SELO – SELO KOJE JE NASTAJALO U MUKAMA

17	<p>Veltrusky Josephus 1813. supr. Terezie Opelt 1813. Djeca: Venceslavus 1836. Maria 1839. Franciscus 1840. Josephus 1842. Ana 1845. Antonius 1848. Rozalia 1850.</p> <p>Veltruski Francisca Vanbračna djeca: Antonius 1858. Rozalia 1858.</p>	1855.	Černoušek kod Praga
18.	<p>A. Mandr Johannes 1819. supr. Ana Vaněk 1819. Djeca: Antonius 1849. Ana 1851.</p>	1852.	Černoušek u Prahy
19.	<p>A. Bydžovský Matheus supr. Maria Sedlek(Barta?) Djeca: Venceslavus Ana 1852.</p>		
20.	<p>A. Cafaurek udovac Venceslav 1816. supr. Katharina 1815. Djeca: Maria 1840. Ana 1844. Antonius 1846. Josephus 1850. Katharina 1853.</p> <p>A. Klubičko Johanes 1824. supr. Ana Theek 1825. Djeca: Franciscus 1850. Magdalena 1851. Joannes 1860.</p>	1855.	Jenštejn , kod Brandejsa;
		1855. i 1859.	Travník u Chrudimu
21.	Kral?		
22.	Jelinek Venceslav		
23.	<p>A. Brdol Josephus 1846. supr. Josefa Holzer. udova Waler 1825.</p> <p>A. Peharek Venceslavus 1824. supr. Terezija Vacka 1825. Djeca: Ana 1846. Josephus 1850.</p>	1855. a 1859.	Lacko, Galicia Těchlovice , opć. HradecKrálovi

24.	A. Krčmař Vencl 1814. supr. Marie Borovička 1815. Djeca: Josephus 1845. Franciscus 1843. Venceslavus 1850. Antonius 1857. Johanes 1859. A. Bažant Gjuro i supr. Maria Djeca: Catharina 1849. Josephus Venceslavus	1859.	Chromostem, Mělník
25.	A. Kovařek Fraňa 1821. supr. Katarina Hoška 1822. Djeca: Josephus 1848.	1855.	Boňkovice, Budějovice

Izvor: Status animarum (ARKŽ Daruvar)

Tablica 2: Broj rođenih, brakova i umrlih od 1855.-1880.

GODINA	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863
Broj rođenih	1	-	1	4	6	2	7	8	3
Broj brakova	-	-	-	1	1	-	2	1	7
Broj umrlih	6	18	8	2	14	5	17	5	7
GODINA	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872
Broj rođenih	10	1	12	7	4	8	12	6	7
Broj brakova	1	1	2	2	2	5	1	3	4
Broj umrlih	7	10	8	5	11	5	9	8	11
GODINA	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	SVE
Broj rođenih	8	5	6	12	3	11	5	12	167
Broj brakova	2	2	-	4	1	3	1	3	49
Broj umrlih	1	3	1	1	1	1	1	1	161

Izvor: Vjenčanja-rođenja-smrtni slučajevi u godinama 1791. - 1950. (ARKŽ Daruvar); matične knjige

LJUDEVITINO SELO – A VILLAGE CREATED IN TORMENT

Summary: The creation of every village should be considered its birthday and be celebrated. In each village there was a change of generations, it grew on everyone regardless of its look and it was the thing of fondness in their memories. Unlike the inhabitants of many villages who do not know the time when their village was created, in the case of Luisendorf (Ljudevitino Selo, Lipovac), that is not so. Its creation is compared to labor, but it is a mild comparison. Whilst labor is measured in hours, the birth of Luisendorf as a village of free families, lasted more than three decades. Luisendorf was, after the abolition of serfdom,

was founded by the poorest Czech settlers, those who had insufficient money to buy a steamboat city into the „promised land” of America. Instead, the state authorities of the Habsburg Monarchy, which consisted of the Croatian and Czech lands as well, directed the migration towards the „Hungarian lands” where, because of Ottoman rule which lasted until the end of the 17th century, there was a lot of land left which needed to be cultivated first and put into use of farming production. In the wider Daruvar area, until the mid-19th century there still remained a property of the noble family of Janković. Even though serfdom was abolished in 1848, the Janković family held onto a portion of their property, but they needed to find workers to work on that land. They were found among the settled men by Julije Janković. They could create a settlement and rent a portion of the workable and non-workable surfaces. The rental agreements still primarily protected the rights of the landlord. The result of such interactions was that, after a few years, all the families which founded Luisendorf left it. The birth of Luisendorf was long and painful, lasting more than three decades.

Key words: Luisendorf (Ljudevit Selo), colonists, rental relations, Julije and Ljudevita Janković, everyday life.